

Fart på friheden

Foto: FINN BYRUM

BORGERLIG BEVÆGELSE – For Steen Steensen er bevægelsesfriheden en grundlæggende del af selve begrebet frihed, og hans motorcykler giver ham den.

Forfatteren Steen Steensen anklager borgerlige i alle positioner for at have svigtet i kulturkampen mod de venstreorienterede i 1960'erne.

INTERVIEW

AF LARS OLE KNIPPEL

Steen Steensens passion er motorcykler. De er frihedssymboler. Frihed, og bevægelsesfriheden repræsenterer én af de største frihedsrettigheder, mener han.

En parkeret motorcykel i dagligstuen med Poul Anker Bechs skildrer på væggene og et par store cylindre opstaldet i den overdådige have i efterårets kollektion dementerer omgængende, at vi konfronteres med teoretisk snak.

Steen Steensen, der i årevis har været ude med riven efter den økologiske magtelite, som han anser for frelst og formynderisk, elsker karburatorernes sug og den politisk ukorrekte luft i udstødningen.

»Motorcyklen tager hævn over tidligere tiders bofasthed. Den fører os op til det 19. århundredes stræben efter frihed og lighed. Tempo er ikke længere forbeholdt en privilegeret overklasse. Bevares, det boglige borgerskab forsøger at tæmme bevægeligheden med regler og skatter. Motorcyklen irriterer bureaukrater og magistre, men vejene er garanter for friheden – bevægelsesfriheden – som i pionertidens Amerika gav så megen impuls til oprør mod til-

standene i den gamle verden.« fastslår Steen Steensen og henviser til tidligere tiders danske stavnsbånd, Rusland under Zaren med livegne og Sovjetunionens kommunistiske undertrykkelse med drab på anderledes tænkende, fordrivelser og straffelejre. Ingen bevægelsesfrihed her, kun tvang.

Friheden er altafgørende

»Jeg vedkender mig gerne, at jeg er borgerlig. Det vil sige liberal og frihedsorienteret. Friheden er altafgørende for mig. Ordet "materialisme" får mig ikke til at fare sammen. Heller ikke "forbrugersisme", der aldrig har været negativt værdiladet for mig. Ofte har jeg oplevet, at de, der vender sig forargeligt mod forbrugersismen, er større konsumenter end jeg. Grundlæggende holder jeg mig til de borgerlige frihedsrettigheder: Den personlige frihed, ejendomsret ukrænkelighed, der er undervurderet som en væsentlig kulturfaktor, etableringsfrihed, næringsfrihed og – som sagt – bevægelsesfriheden.

Magthaverne fratog før grundloven af 1849 folks bevægelsesfrihed, og overgangen fra fæstebonden til selveje i 1700-tallet er en forudsætning for den første grundlov herhjemme.

I min definition af den klassiske liberalisme er det en betingelse, at der skal foregå en åndelig kamp for frigørelsen. I Frankrig gik det hårdt til. I Danmark fandt det sted under roligere omstændigheder. Med vedtagelsen af grundloven 1849 havde de folkevalgte den bestemte opgave at påse, at frihedsrettighederne respekteredes, men ellers forholde sig passivt og lade folk udholde sig. I 1858 fik vi næringsfriheden, og dengang blandede politikerne sig ikke i, hvordan en borger skulle drive en virksomhed. Der var tale om en kolossal kulturel revolution. Bonden høstede frugterne af sit eget arbejde og gjorde det

frugtbart. Konsekvensen var selvtilid og virkelyst i landsbyerne.«

Kapitalisme = demokrati

»Jeg er en stor beundrer af det 19. århundrede, frihedens århundrede, og jeg er ikke bange for at sætte lighedstegn mellem kapitalisme og demokrati. De er to alen ud af et stykke. Uden kapitalisme opnår man intet demokrati. Den baner vejen for

ejendomsret uden dommerkendelser. Karrieremagere i kontorer og korridorer tryner de selvstændige med forordninger, regler, regulativer, cirkulærer og andre restriktioner. De angrebne producerer samfundets materielle grundlag, men generes og må ofte lukke deres virksomhed. Vi lever i det grønne samfund nogensinde. Aldrig har det været så rent. Hvis man kender til fortidens støj og møg, véd man, at det er rigtigt. Hvordan var det ikke i stræderne i middelalderens uhygiejniske byer med høj dødelighed?»

Intellektuel invasion

Steen Steensen påpeger, at 1950'erne på mange måder var udmærkede, fordi man respekterede den private ejendomsret, og fordi fornuften herskede efter Besættelsen.

»Men i 1960'erne blev uddannelsen afgørende, og den udløste et mægtigt ryk i den sociale struktur. Til illustration kan jeg levere nogle tal. I 1887 var der indskrevet 329 studenter ved Københavns Universitet. I 1960 var der 25.000 og i dag omkring 35.000 immatrikulerede samme sted. Sideløbende tabte de næringsdrivende – og dermed den produktive sektor – indflydelse. Med 1968-opgøret udfordrede de intellektuelle det kapitalistiske system. Studenteroprøret var en importeret, venstreorienteret, marxistisk strømning, der set med danske øjne fremtrådte brutalt. De borgerlige røg totalt i defensiven. Økologismen startede i begyndelsen af 1960'erne i USA og var i sit indhold klart anti-kapitalistisk. Bevægelsen angreb industrien, skov- og landbruget, der skabte samfundsværdierne og nød høj anseelse. Nu var de pludselig skadevoldende. Bevægelsen kom til Danmark fra den ene dag til den anden, og mange hoppede på limpinden: At samfundet var ved at gå til i skidt. Personligt troede jeg ikke på dommedagsprofetierne, der

lugtede langt væk af politik, og de var politiske. Studerende og de højtuddannede lagde kapitalismen for had og pøstod, at den var skyld i forureningen.«

De borgerlige svigtede

Steen Steensen konstaterer ligeud, at uddannelsen har skabt unødigt ulighed i det danske samfund.

»Jeg betragter universiteterne som et sted, hvor uligheden sættes i system, og uddannelse er en slags klasseskærmelse i den forstand, at den overtrumfer kapitalismen. Det er dygtige og veltalende kandidater, der udklækkes, og hvor søger de hen, når de er færdige? De ønsker ikke at være selverhvervende, men er på udkig efter et sikkert embede i den offentlige sektor, men også i storindustrien. Og der er ikke forskel på en borgerlig og en ikke-borgerlig akademiker. De trækker efter den samme karriere. Derfor har de borgerlige ikke givet kvalificeret modstand til de venstreorienterede, fordi de grundlæggende har haft fælles interesser. Samme type akademiker har erobret alle partier, og når der skiftes regering, rykker det ene hold cand. polit.'er ud og det andet ind.

I 1968 tog de borgerlige ikke kampen op mod de venstreorienterede, for nu sad de selv i et embede og skulle ikke forsvare den private ejendomsret. Konfliktmønsteret mellem ejendoms- og embedsretten afspejler sig tydeligt på miljøområdet, hvor angrebene kommer fra teoretiske universitetsuddannede, placeret i styrelser og uden indsigt i producenternes hverdag. De borgerlige har svigtet. De steg på miljøbevægelsens vogn, og det var VKR-regeringen, der forærede de venstreorienterede to universiteter – i Aalborg og Roskilde – hvor de kunne dyrke deres marxistiske teorier. De borgerlige turde ikke tage kampen op.«

FORTSÆTTES SIDE 2

BLÅ BOG

Steen Steensen

- ▶ 62 år, bosat i Ranum.
- ▶ Opvokset ved landbruget, tjenestekar, af-tjening af værnepligt og derpå uddannet som lærer fra Jelling Seminarium.
- ▶ Cand. pæd. med historie som hovedfag.
- ▶ Lærer i historie og pædagogisk filosofi på Ranum Statsseminarium. Lektor ved Vesthimmerlands HF.
- ▶ Har skrevet: "Den sociale komedie", "Den økologiske krigsførelse", "Snudehistorier", "Rævestaten", "Demokratiets rødder", "Problemet med de intellektuelle", "Historien om Amerika" samt i år novellerne "Guzzi" og "Miljøkommissæren".

Fart på friheden

FORTSAT FRA FORSIDEN

»Jeg anklager også de store borgerlige kapitalister, landmænd, fabrikanter og selvstændige. Tog de bladet fra munden? Jeg kan ikke huske én. De små havde ikke kræfterne. I den næste borgerlige regering med Lone Dybkjær som miljøminister forsvandt husmændene som klasse. En køn tak fra Det radikale Venstre.

Man kan bebrejde direktører og bestyrelsesmedlemmer i de store og mindre multinationale selskaber, at de ikke trådte frem. Dyrktige folk med masser af ressourcer og reputation. Har de nogensinde oppretet og givet et legat til en borgerlig forfatter eller understøttet ham eller hende i den svære epoke? Jeg holder tit foredrag i store virksomheder og kommer ind på disse spørgsmål og også om det miljøhysteri, der fortsat eksisterer i Danmark. Ledelsen bliver forskrækket, og bagefter, når jeg trækkes til side, får jeg at vide, at bestyrelsen har vedtaget en grøn profil. Men sandheden er jo, at mange virksomheder er flyttet til udlandet som følge af de strenge miljøkrav. De borgerlige har ikke ydet modstand.

Jeg kan også i den forbindelse rette skytset mod de store organisationer, LO, Dansk Industri, Dansk Arbejdsgiverforening og Landbrugsrådet, for at undlade at give modspil til marxisterne og miljø-fanatikerne. Problemet er enkelt: De borgerlige har ikke givet de venstreorienterede kamp til strengen. Kunstlivet har i den grad været domineret af venstreorienterede. Hvor mange borgerlige forfattere har ikke "spillet" venstreorienteret for at komme ind i legat-varmen? Det var måske nødvendigt for at overleve. Forlagene har holdt de borgerlige ude, og de borgerlige har manglet et forlag, som var borgerligt med stort B. Der er for mig ingen tvivl om, at et sådant forlag havde været et uomgængeligt instrument i kulturkampen. Berlingske Tidende-kultursektion var i en årrække leflende over for de venstreorienterede, og den nyligt præsenterede finanslov kører videre i SR-regeringens spor. Her øjner man heller ikke tegn til kamp. De borgerlige forsøger ikke at reducere statens magt og dog: Statsminister Anders Fogh Rasmussen har åbnet for en åndelig kamp, og han har aldrig fedtet for marxismen. Mange stemte på Dansk Folkeparti, fordi de troede, at det var Fremskridtspartiet om igen, men blot med en handlekraftig ledelse, for Mogens Glistrup var en elendig leder, men de fik ikke den vare, der blev reklameret for: Nemlig et frihedsorienteret parti. Et sådant savner vi i dag. « Slutten Steen Steensen.

E-MAIL
larsole.knippel@jp.dk

SKYGGETEATER

Af PETER KRONSTED
Jyllands-Postens
udsendte medarbejder

Ella. Ella!
En barnehånd vinker os ind i Spathari Museum. Et lille katteagtigt pigeansigt gør store runde øjne af nysgerrighed, da hun med alle sine kræfter får den tunge dør åbnet.

Fotini Paragiriou har fået lov at passe indgangsdøren til det lille specialmuseum i Athen forstaden Marousi tæt ved velhaverkvarteret Kifisia.

»Velkommen. Kom ind og se min morfars museum. Det er ham, der har lavet det.« fortæller Fotini Paragiriou med stolthed.

»Jeg skal også lave skyggeteater, når jeg bliver stor.« siger seks et halvt år gamle pige – men snart syv et halvt, som hun understreger.

Fotini Paragiriou er ivrig. Det er jo ikke hver dag, at hun får lov at vise udlændinge rundt på museet – og da slet ikke midt på dagen, når det meste af Athen ligger øde hen, og indbyggerne snapper efter vejret under hededisen.

Termometeret er kravlet over mærket med "40", så det føles godt at få et pust aircondition, og samtidig får det livet opmærksomheden op igen.

Og heldigvis da, for i Spathari Museum er der masser af dvæle ved, hvis man vil have et indblik i en folkekær, stadig levende teatertradition – det græske skyggeteater – som det er praktiseret af Fontinis morfars og for ham af andre græske teaterfolk.

Helten Karagiozis

Der findes ikke den øde bjergegn eller lille afsvedne ø, hvor små, omrejsende teatertrupper ikke på et tidspunkt, er kommet skramlende til landsbyen. Først på æselryg sidenhen i udrangerede ladbiler med udstyr til at henrykke alle indbyggerne med satiriske teaterforestillinger om den fattige, men særdeles gæve, græske helt: "Karagiozis".

Grækerne elsker Karagiozis, der navnlig snører borgerskabet, magthaverne i særdeleshed og altid osmannerne. Tyrkerne – osmannerne – har haft det meste af det nuværende Grækenland besat – og det glemmer grækerne ikke lige med det samme.

Adviseret af bud fra nærliggende landsbyer har indbyggerne dage i forvejen gjort torvet klar til skyggeteaterforestillinger, der både har oplyst den begsotte Middelhavsnat ved skåret fra sceneskærmens lamper og oplyst den græske folkesjæl ved stykkets vid, sarkasme og opbyggelige humor.

En stegt gås kan flyve

Museet byder bl.a. på videooptagelser med forskellige skyggeteaterforestillinger. Museets kustode lader Fotini tænde videoen for os.

I stykket forsøger Karagiozis at møtte sine tre sultne drenge, der er lige så frække som han selv, og

SKYGGETEATER – Fotini og Melina Papargiriou afprøver kunsten at spille skyggeteater ved en af de udstillede sceneskærme, som har rejst rundt med en teatertrup i Grækenland. De flade, farvelagte figurer er omkring 30-40 cm. i højden. Herunder ses helten Karagiozis.

Grækerne elsker den snu skyggeteater-helt, Karagiozis, der snører enhver magthaver. Lidt uden for Athen findes Spathari Museum for Skyggeteater, der fortæller alt om den stadig levende teatertradition.

hustruen ved at ernære sig som bager. En af byens spidsborgere kommer til ham for at benytte hans ovn til stegning af en hel gås fyldt med krydderier og frugt.

Men den forkaelede datter af byens tyrkiske overhoved – pashaen – opdager, at der er lækkerier i bagerens ovn og forlanger at få udleveret gäsen.

Karagiozis svarer pashaen, at det kan han ikke, da den tilhører spidsborgeren. Men pashaen befaler, at Karagiozis blot skal sige til spidsborgeren, at gäsen er fløjet. Og er der problemer, skal han bare henvisse til Koranen, hvori der står, at en

stegt gäs kan flyve. Karagiozis gør som befaleet, men da pashaen kommer for at inkassere gäsen til sin datter, svarer Karagiozis, at gäsen er væk. Pashaen bliver vred og siger, at han må holde op med det väs: en stegt gäs kan ikke flyve.

Hvortil Karagiozis svarer, at som god osmanner, må han da vide, at hvad der står i Koranen er den ufejlbarlige sandhed.

Politisk bid

Skyggeteateret kan spores tilbage til 4. århundrede før Kristi fødsel til Java, Indien, Bali og Laos, men det

er vandret gennem Lilleasien og nået Grækenland i 1700 tallet, hvor det har fundet sin egen form, der er fastholdt til i dag.

I Asien handlede det først og fremmest om krig mellem to stammer, mens det græske skyggeteater er rammefortællinger, der i første omgang blev brugt til at gøre grin med de grusomme tyrkiske besættelse.

Trods forbud mod store forsamlinger lykkedes det grækerne at mødes til teaterforestillingerne, hvor stykkerne selvfølgelig handlede om den dumme besættelsesmagt. Det lyder næsten bekendt.

Efter den vellykkede revolution mod den tyrkiske besættelsesmagt fortsatte teatertraditionen – men blev mere almindelig som familie- og morskabsteater; men stadig med et satirisk bid i haserne på magthavere og det etablerede samfund.

Da først biografer og siden TV gjorde sit indtog i Grækenland, henvistes skyggeteateret til en mere ydmyg plads på underholdningsscenen, men det lever stadig. Og en af de familier, der holder liv i traditionen, men også fornyer den, er Spathari-familien. Yngste generation står allerede på spring til at føre skyggeteatertraditionen videre.

Bush og Saddam

»Ella. Kitta. Then ine discolo.« Fotini Papargiriou forklarer, at det ikke er spor svært at spille skyggeteater. Man tager bare en af de flade, farvede figurer, der er fastgjort til et par metalstænger. Holder den op foran den hvide skærm, som er belyst bagfra. Bevæger figuren og så siger til orkesteret, at musikken skal begynde. Så nemt er det altså ifølge Fotini.

Hun har iagttaget os, mens vi har kigget på monter med persongalleriet, der tæller de klassiske 14 figurer, men også nye personer. Musikinstrumenter, gamle avisudklip og billetter, redskaber til fremstilling af figurerne og de typiske malerier i egen stil, der fortæller om stykkerne.

»Kom.« siger hun. »Det er slet ikke svært.« Fotini Papargiriou tager min datter Melina i hånden og trækker hende hen til en af de nærmeste udstillede skærme og finder et par figurer frem. Karagiozis er som altid selvsikkert til hovedrollen. Hans modspiller bliver Veligäkas – den usympatiske, tyrkiske albaner. Han er både dum og ukultiveret. Og tilmed taler han et dårligt græsk og blander tyrkisk og albansk sammen. Så kan det næsten ikke blive værre.

Og mens pigerne fører figurerne, så de danser hen over skærmen og kommenterer på græsk og dansk, fortæller stedets kustode, at Fotinis morfars – den legendariske skyggeteater-mester, Evgenios Spatharis, trods sine 80 år er ved at lave nye figurer, der forestiller Bush og Saddam, den græske ministerpræsident Costas Simitis og andre moderne politikere.

De kan, forsikrer hun, forvente at få tørt på af den snu Karagiozis i de stykker, som skal opføres til den store skyggeteater-festival, der går i gang i næste uge.

Museet er hvert år arrangør af en uges festival, der trækker teaterfolk fra hele Grækenland til Athen. En festival, hvor Karagiozis ikke blot lever en skyggetilværelse, men også træder op på den scene, fordi flere teatre har valgt at spille stykkerne som "rigtigt" teater.

E-MAIL
peter.kronsted@jp.dk

Spathari Museum for Skyggeteater har åbent tirsdag til søndag. Museet er grundlagt i 1996 og støttes af Marousi kommune. Museet ligger på Plateia Kastalias tæt ved Marousi station.

Værdidebat – myter og praktisk politik

KULTURKRONIK

Af SVEN BEDSTED,
kulturredaktør

Selvfolgelig kunne borgerlige komme til orde i 70'erne og 80'erne. Men de puttede sig. Noget helt andet er, at vi ikke kan blive ved med at diskutere værdier ud i den blå luft. Nu må debatten omsættes i praktisk politik, mener dagens kronikør.

■ Værdidebatten er i fuld gang. Herligt.

Det har allerede nu vist sig, at det bliver vanskeligt at finde et emne, som ikke kan sættes til værdidebat. Der er blevet vendt op og ned på meget, siden statsminister Anders Fogh Rasmussen skød debatten i gang.

Men mytedannelsen er også ved at vise sit kedelige, grå ansigt. Kulturminister Brian Mikkelsen og andre borgerlige med ham har på det seneste forsøgt at tegne det

historiske billede, at det var venstre-fløjen, der sad på debatten, uddannelsesinstitutionerne og medierne i 70'erne og 80'erne. Mens der var lukket for anderledes tænken, i dette tilfælde borgerliges, holdninger og meninger.

Det er en sandhed med meget kraftige modifikationer. Det er rigtigt, at munkemarxisterne dominerede universiteterne og andre højere læreanstalter. Det er rigtigt, at marxisterne og de mere moderate venstreorienterede og kulturradikale sad på debatten i store dele af Danmarks Radio og dagblade som Information og Politiken.

Men ellers må vi vel lige have lov til at være her.

Spalterne i Berlingske Tidende, Weekendavisen og især Jyllands-Posten stod altid åbne for de intellektuelle på den liberale og borgerlige fløj. Og dele af Danmarks Radio, især afdelingen under Jørgen Schlemanns ledelse, gav ligeledes plads for liberale holdninger.

Men sandheden er jo, at det mildtest talt var vanskeligt at mobilisere aktive, stridslystne, liberale intellektuelle, der havde lyst til at blande sig i samfundsdebatterne. Vi forsøgte gang på gang at lokke eller

ryge dem ud af de huler, hvor de var gået i indre eksil.

Derfor gider vi slet ikke nu høre på klynk om, at marxisterne sad på medierne. Det er løgn. Skulle vi hilse og sige fra landets største dagblad.

■ Noget helt andet er så, at modet hos de liberale intellektuelle til at træde frem i et debatklimate, der rundt om var gået i rødt, måske ikke var så glødende. Det er til dels forståeligt, for debatklimate var nådeløst, og mange var bange for ikke at kunne gøre karriere på universitetet, hvis de luftede "forkerte" synspunkter.

Men det må falde tilbage på dem selv, at de først melder sig nu, da modet ikke koster noget. Man skal blot ikke undskylde sig med, at mulighederne for at komme til orde ikke var til stede. Det var de, men de blev slet ikke udnyttet fuldt ud.

Så opgiv den mytedannelse. Den er ukædelig og usand.

■ Noget helt andet er også, at når man blæser til værdidebat, værdikamp eller sager kulturkamp, har det sin pris. Og den må iværksætteren, statsminister Anders Fogh Rasmussen, jo siges at have de

største forudsætninger for at betale.

Vi kan da sagtens i årevis, for hyggens skyld, blive ved med at debattere manglende alsidighed i Danmarks Radio, de venstreorienteredes svigtende lyst til gøre op med fortidens forherligelse af totalitære systemer, osv.

Alt dette skal naturligvis på plads, selv om jeg har min tvivl om, hvorvidt det lykkes.

Men hvad med at se fremad og tage fat på den væsentlige samfundsreform?

For den egentlige og grundlæggende værdikamp foregår mellem individet og staten. Mellem det eksistentialistiske, liberale synspunkt, "jeg har ansvaret for mit eget liv", og det socialdemokratiske, "det er statens ansvar".

Den liberale værdikamp er og bliver et opgør med den formynderstat, hvor spørgsmålet til ethvert opstået problem har været: kan man ikke forsikre sig mod det?

■ Derfor må det være den borgerlige regerings fornemste opgave på alle områder at gøre op med formynderstaten.

Det kan ske gennem finansloven ved at sikre f.eks. skattepolitiske forandringer, der gør den enkelte borger i stand til at sørge for egen tilværelse. Det er en lang proces, ja, men jeg vil gerne se nogle aktive, konkrete tendenser, der peger i denne retning.

Her kan statsministeren betale prisen for den værdidebat, han så gerne ser fremmet.

Men der er mange andre sider af samfundet, der trænger til et opgør med formynderstaten.

Tag skolepolitikken. Hvad hjælper det at efterlyse værdidebat, når man bliver ved med at fabrikere skolereformer og læseplaner, der i bund og grund er socialdemokratiske.

Det er hverken børneinstitutioner eller skolen, der skal have ansvaret for børnenes opdragelse. Det er naturligvis forældrenes ansvar. Hvorimod skolen skal sørge for at proppe kundskaber ind i hovederne på vores unge.

Motivationen er der jo. For få dage siden var det en sensationshistorie i Berlingske Tidende, at en skole havde indført på læseplanen for de små klasser, at børnene 20 minutter hver dag skulle have mulighed for at fordybe sig i læsningen af en bog. Jo, det var en succes.

■ Og sådan kunne man blive ved. Tag det sociale område. Fordelingspolitikken.

Det har sin pris at opfordre til værdidebat. For vi kan jo ikke blive ved med blot at diskutere ud i den blå luft.

Prisen er, at regeringen omsætter liberal tankegang til praktisk politik. Tak!

